

OLIV TA'LIM MUASSASALARI TALABALARINING KASBIY MAHORATINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Toshpulatova Aziza Toyirovna

Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti Samarqand filiali o'qituvchisi.

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalari talabalarining kasbiy mahoratini takomillashtirishning pedagogik psixologik xususiyatlari, talabalarni tayyorlashda innovatsion muhit tizimining didaktik-tashkiliy aspektlari hamda zamonaviy usullari keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, yoshlar, innovatsiya, texnologiya, kompetensiya.

Аннотация: В данной статье затронуты педагого-психологические особенности повышения профессионального мастерства студентов высших учебных заведений, дидактико-организационные аспекты системы инновационной среды в обучении студентов, современные методы.

Ключевые слова: образование, молодежь, инновации, технологии, компетентность.

Abstract: This article touches on the pedagogical and psychological features of improving the professional skills of students of higher educational institutions, didactic and organizational aspects of the system of innovative environment in teaching students, and modern methods.

Key words: education, youth, innovation, technology, competence.

Yurtimizda faol, intiluvchan, iqtidorli va yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlarga ega, zamonaviy bilim hamda kasblarni chuqur egallagan – bugungi va ertangi kunimizning hal qiluvchi kuchi bo'lgan yoshlarni voyaga yetkazish uchun barcha shart-sharoit va imkoniyatlar yaratilgan. Bugungi kunda fan va texnika rivoji ta'lim va uning natijalariga qo'yiladigan talablarni tubdan o'zgartirishni talab etmoqda. Bo'lajak o'qituvchining kasbiy rivojlanishiga motivation tayyorgarlik omillari, kasbiy mahoratni oshirishga sezilarli darajada talab kuchaymoqda.

Kasbiy mahorat va malaka o'qituvchi kasbiy faoliyatining asosiy mezonlaridan biridir. Uning shakllanishining asosi o'qituvchilar malakasini oshirish jarayonida qo'yilgan. Demak, o'qituvchining pedagogik kasbiy mahorati va malakasini shakllantirishni pedagogik ta'lim olish yillaridan, ya'ni kasbiy bilim berish jarayonidan boshlash kerak.

Kasbiy bilim kasbiy faoliyatning nazariy va amaliy asoslarini o'zlashtirishdan iborat bo'lganligi sababli, u pedagogik faoliyat darajasiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Kasbiy bilimlarni shakllantirish jarayonini zamon talablari darajasida tashkil etish, mazmunli va kasbiy xulq-atvor o'quvchilarda kasbiy mahorat va malakaning ilk elementlarini shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. Bu yo'nalishda

oliy maktabda shakllangan bilim, ko'nikma va odatlar pedagogik faoliyatda kasbiy mahorat va malakaning namoyon bo'lishi bilan birga namoyon bo'ladi. Shu bois bo'lajak o'qituvchilarda yuqori kasbiy mahorat va malakaga erishish uchun avvalo ular bilan psixologik-pedagogik mashg'ulotlar o'tkazishga ehtiyoj katta. Bu tayyorgarlikda motivlarning shakllanishi alohida o'rin tutadi.

Motivlar mashg'ulotning asosiy elementidir. Ular o'quvchilarning o'quv-kognitiv faoliyatida yetakchilik pozitsiyasini rag'batlantiradi.

O'quv motivlari orasida bilish qiziqish va ehtiyojlari alohida o'rin tutadigan intellektual rag'batlantiruvchi motivlar o'quvchilarning o'qituvchilik san'atini, pedagogik kasb sirlarini egallashga bo'lgan ehtiyojini kuchaytiradi.

Talabalarning o'quv motivlari ikki qismga bo'linadi: kognitiv va ijtimoiy motivlar:

- agar o'quvchilarning faoliyati ular o'rganayotgan alohida fanlarni o'qitish jarayonida o'rganiladigan ob'ektlarga qaratilgan bo'lsa, bu bilish motivlaridir. Bular kognitiv motivlarning keng turlariga, o'qitish-kognitiv motivlarga va o'z-o'zini tarbiyalash motivlariga bo'linadi.

-o'quvchilarning o'quv jarayonida faolligi boshqa odamlar bilan munosabatlar sohasiga yo'naltirilganda, bu vaqtda ijtimoiy motivlar vujudga keladi.

Ijtimoiy motivlar ham uch turga bo'linadi:

keng ijtimoiy motivlar;

tor ijtimoiy motivlar ;

ijtimoiy hamkorlik motivlari.

Talabalarda pedagogik kasbiy kompetensiyani shakllantirishda kognitiv va ijtimoiy motivlarning uyg'unligi yaratiladi, bu esa bo'lajak o'qituvchilar uchun zarur bo'lgan bir qator kasbiy odatlarning paydo bo'lishiga olib keladi. Demak, pedagogik ta'lim jarayonida o'quvchilar faolligini ta'minlay oladigan, har bir o'rganilayotgan predmet o'quvchi uchun shaxsiy ma'noga ega bo'ladigan, yuzaga kelgan motivlarni tushunish darajasi esa shunday motivlarning shakllanishiga erishish zarur.

O'quvchilarning kasbiy mahorat va malakalarni egallashi motivlarning uzluksiz va hissiy tusga ega bo'lishi, kuch va ifoda shakliga ham bog'liq.

Motivlarning tashqi, o'zgarlar ta'sirida yuzaga kelganligi yoki o'quvchilarning o'zlaridan kelib chiqqan, o'z tashabbusi bilan yaratilgan ichki motivlar ularning kasbiy mahorat va malakaga ega bo'lishida ham muhim rol o'ynaydi. Tajriba shuni ko'rsatadiki, bu jarayonda tashqi motivlar ma'lum ta'sirga ega bo'lsada, asosiy rol ichki motivlarga tegishli. Ichki motivlar kuchliroq, chuqurroq va mustahkamroq bo'ladi.

Talabalarning kelajakdagi kasbiy faoliyatida alohida ahamiyatga ega bo'lganligi sababli, talabalarda kasbiy mahorat va malaka motivlarini

shakllantirishga erishish asosiy masalalardan biridir. Ushbu jarayonni ikki bosqichda va bir qator usul va tamoyillardan foydalangan holda amalga oshirish lozim.

Birinchi bosqich talabalarning o'quv-kognitiv motivlarini o'rganishdan iborat. Motivlarni o'rganish uning shakllanishi bilan uzviy bog'liq bo'lganligi sababli, unga alohida ahamiyat berish kerak. Buning uchun quyidagi masalalarni amalga oshirish zarur:

- o'quv-kognitiv faoliyat maqsadlarini aniqlash;
- motivlarning asosiy sabablarini o'rganish;
- motivlarning dinamikasini va dinamik rivojlanishini o'rganish.

Ikkinchi bosqich motivlarning shakllanishi bilan bog'liq. O'quvchilarda motivlarni shakllantirishda bir qancha rang-barang usul va vositalardan foydalanish juda muhimdir.

Talabalarda kasbiy kompetentsiya va kasbiy mahoratning dastlabki elementlarini shakllantirishda o'z-o'zini rag'batlantirish va o'ziga ishonch motivlarini yaratish va tarbiyalashga alohida ahamiyat berish kerak. Buning uchun talabalar bilan quyidagi mazmunda bir qator tadbirlar o'tkazish kerak:

- o'quvchilarda o'qituvchilik kasbining zarurligi, muqaddasligi va eng sharafiligiga bo'lgan ishonchni shakllantirish;
- o'quvchilarning o'ziga ishonch hissini kuchaytirish va ishonchsizlikka olib keladigan so'z va harakatlarga yo'l qo'ymaslik;
- o'quvchilarning ichki dunyosiga kirib bora olish orqali yuqori yutuqlarga erisha olishiga ishonch hosil qilish;
- o'quvchilarning o'qituvchilik kasbi sirlarini o'zlashtirishlariga turtki yaratish va hokazo.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak ta'lim tizimida kompetentli yondoshuv ta'lim islohatlarining konseptual asoslari sifatida qabul qilinishi, ta'lim tizimiga kompetentli yondoshuvning joriy etilishi ta'lim maqsadi, mazmuni, o'qitish shakli, o'qitish usullari, pedagogik va axborot texnologiyalari, nazorat usullarini hamda ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchi rovida jiddiy o'zgarishlarni amalga oshirishni talab etadi. O'qituvchining kasbiy kompetentligini tarkib toptirish uchun pedagogik oliy ta'limda tub o'zgarishlarni amalga oshirish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ishmuxamedov R.J., Yuldashev M.A. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar.-T.: Nihol, 2013.
2. Абдуллаева, У. Т. (2021). Туысқан халықтар әдебиетін оқыту. Современный образовательный потенциал и достижения, 1(3), 9-11.

3. Bo'ltakov S., Begaliyeva H. Ta'lim jarayonida kreativ fikrlashning ahamiyati //Академические исследования в современной науке. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 129-132.

5. Kuralov, Y. A., (2022). Oliy ta'lim muassasalarida o'qitish texnologiyalarini innovatsion klaster usuli yordamida takomillashtirish. Academic research in educational sciences, 3(1), 679-685.

6. Abdiyeva, G .B, Qarshiboyyeva, X. K. (2022). Dars jarayonlarida pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali ixtirochilikka oid kompetensiyalarini shakllantirish. Eurasian Journal Of Social Sciences, Philosophy And Culture, 2(1), 91-94.

7. Musurmonov, R., Burkhonov, A., & Musurmonova, M. (2021). Innovative activity-a factor of educational efficiency. European Journal of Molecular & Clinical Medicine, 8(3), 1238-1241.

8. Musurmonov, R., & Musurmonova, M. (2021). Globallashuv sharoitida maktab darslarining intizomiy omillari. Academic research in educational sciences, 2(5), 1268-1274.

